

KĘSTUTIS ŠERPETIS

Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakulteto
Politologijos katedros docentas, el. paštas smfdoc@centras.lt

INFORMACINIS SAUGUMAS: DISPOZITYVINIŲ METAFORŲ OPTIKA

Straipsnyje aptariama tradicinių karo, taikos, saugumo sampratų kaita veikiant informacinei visuomenei ir globalioms komunikacijoms. Pabrėžiamas karinių įtampų ir konfliktų sprendimui taikomų informacinio karo priemonių ir potencialių suvokimo neadekvatumas ir eventualios jų projekcijos visuotinio saugumo koncepcijos link. Nagrinėjamas kooperatinio saugumo modelis bei realistinė ir liberalioji jo interpretacijos, kintančios dėl informacinių technologijų. Pabrėžiamas metodologiškai produktyvus dispozityvinis šiuolaikinio saugumo refleksijos pobūdis, grindžiamas tinklinėmis ir dialoginėmis komunikacijomis. Išryškunami kontekstinių tarpusavio supratimo struktūrų ir santvarų aspektai, jų taikymo tarptautinėse praktikose pavyzdžiai.

Pagrindiniai žodžiai: *dispozityvas, dialogas, informacinis karas, informacinis saugumas, komunikacija, konfliktas, metafora.*

Įvadas

Šaltojo karo pabaiga, be savo tiesioginių ontologinių pasaulinės-politinės tikrovės transformacijų, savotiškai revizavo ir jų politologinės refleksijos priemones. Tradicinės bipolinei sistemai balansavimo ant konflikto ribos Karo ir Taikos retorikai sąvokos „infliavo“ nepalaujamai ir užtikrintai intensyvėjant begaliniams lokaliniais, regioniniams, konfesiniams, etniniais ir pan. antagonizmams ir sankirtoms.

Tačiau šiuolaikinio politinės tarptautinių santykių analizės instrumentarijus atnaujinimas šiuo atveju – ne paprasčiausias neadekvačių priemonių rinkinio pakeitimas. Modernus tarptautinės sistemos kontekstas formuoja išskirtinius ir istoriškai unikalius bet kokių atsirandančių santykių, struktūrų ir konfigūracijų turinius, paskirtis, funkcijas ir potencialias.

Pirmiausia tai pasakytina apie karo ir taikos kaip savitarpiai sąlygojančių bei racionalistiškai interpretuojamų reiškinų redukciją ir įtraukimą

(struktūrinių dalių teisėmis) į bendrą sisteminę saugumo sampratą. Atsiri-
bojant nuo geopolitinių ir taktinių saugumo interpretacijų, čia iškeliamas
ir metodologiškai aiškinamas politinių sąveikų subjektų aplinkos ir jos su-
vokimo bei įsisavinimo (kaip įžvalgos ir elgsenos) lygis. Tokia saugumo tu-
rinio recepcija suponuoja kompleksinį visos tarptautinės aplinkos optikos
pokyti. Kaip daugiaaspektis tarptautinių santykių vertinimo bei jų aprėp-
ties, raidos ir siekių refleksijos būdas, saugumo samprata įgauna *dispozi-*
tyvo pobūdį, atveriantį euristines jo dimensijų galias aiškinant ir numatant
politinių praktikų determinacijas ir tarptautinį politinį procesą apskritai.

Tampančio vienu svarbiausių (o informacinės visuomenės atveju –
principiniu) saugumo komplekso dėmenų – informacinio karo ir informa-
cinio saugumo sampynos ir savotiško jų *spill-over* intencija modeliuojant
visuotinį saugumą laikytina pagrindiniu analitiniu-struktūriniu šio tyrimo
tikslu.

Saugumas ir informacija

Saugumo užtikrinimas per nevaržomą informacijos skleidimą turi pozityvią
istoriją ir perspektyvą viešojoje erdvėje. Tradicinis įsitikinimas, kad saugumas
užtikrinamas dozuoiant, slepiant ar kontroliuojant svarbią informaciją, įstaty-
mais užtikrinant komercinės paslapties išsaugojimą ir t. t., praranda prasmę
plečiantis reklamos, inovatyvumo, tyrimų kooperacijos ir kitiems poreikiams.
Ryškesniausiai tokia nuostata nūdien įsigalėjusi gamyboje ir rinkoje.

Žymus marketologas Ericas von Hippelis, tyrinėjęs pelno siekiančių
organizacijų istoriją, teigia esant pozityvų komercinės informacijos pa-
vertimą vieša nuosavybę jau XIX a., pradėdant garo mašinų tobulinimu ir
baigiant IBM kompanijos technologijų savanorišku paviešimu¹. Taip šiuo-
laikinėje dinamiškoje atviros rinkos sistemoje užtikrinamas pačių techno-
logijų tobulinimas, dėl kurio galiausiai laimi visi.

Atviroje konkurencinės rinkos aplinkoje informacija negali būti nu-
slėpta nuo visuomenės, priešingai – svarbios problemos nuolat susilaukia
jos dėmesio. Analogiška padėtis įsigali ir viešojoje politikoje. Piliečių daly-
vavimas svarstant ir priimant reikšmingus bendruomenei sprendimus didi-
na pozityvaus ir sąmoningo palaikymo tikimybę, todėl ne vien referendu-
mai būna informacinio viešumo šventės (iš tiesų jie yra simuliakrai – anot
J. Baudrillard'o).

Tokiu pavyzdžiu laikytinas ir skandalingas *WikiLeaks* indėlis į pilietinės
diplomatijos plėtrą ir netgi demokratinio proceso Tunise skatinimą (in-
formacija apie karaliaus korumpuotumą). Taigi, stiprėjant demokratijai ir

¹ Hippel E. von. *Inovacijų demokratėjimas*. Vilnius: Lietuvos informacijų centras, 2010, p. 79.

esant pakankamai informacijos, visuomenė tampa saugesnė, dalyvaudama pati ir atsakingai demokratiškai apsisprendama.

Tuo pat metu informacija gali būti skleidžiama ir siekiant dezinformuoti, platinti gandus arba tikslinius komunikacinius žaidimus ir laukiant apibrėžtų politinių dividendų. Kita vertus, moksle tokios priegios, analogiškos „smegenų šturmui“, skatina kūrybinius proveržius; iškeliama bendro pobūdžio informacija ar probleminė situacija ir siūlomi kolektyvinės kūrybos rezultatai-variantai. Analogiškai ir visuomeninėje veikloje bei politikoje: pavyzdžiui, skandalinga Lietuvos atominės elektrinės istorija lėmė referendumo pavertimą simuliakru su netikėtais rengėjams rezultatais.

Informacinis saugumas struktūruojasi ir tuo, kad visuomenių, tautų ir individų atsilikimui būdinga ir prasta informacijos kokybė, jos trūkumas, infrastruktūros nepakankamumas, t. y. informacinio skurdo sindromas. Kaip pasekmė mažėja bendravimas, nevaldomi ir gaiviškai didėjantys neadekvačios visuomenės poreikiams informacijos šrantai lemia socialines traumas². Taigi, informacija išplečia aktualios būties aprėptį, bet be modernui būdingo gilumo – struktūrinio gilinimosi. Postmodernistų siūlomose priegiose pabrėžiamas kritinis ir skeptiškas požiūris į tikrovės virtualizaciją, kurioje vis plačiau bendraujama ženklais ir vaizdiniais, priešingais tikrovei, kuri atmetama, nes postmoderno kultūra tenkinasi simuliakrais, pėdsakais, sąlyginumais.

Tai tiesiogiai apima ir saugumo poreikio tenkinimo būdus ir priemones. Valdžių rūpinimasis kenksmingos visuomenei informacijos neutralizavimu pats gali tapti sunkiai apibrėžiamas, tačiau dėl to ne mažiau grėsmingas visuomenės saugumui. Nes čia, anot M. Foucault, valdžių siūloma saugumo samprata įgauna regimybės statusą, t. y. tampa „pakeista forma“, saugančia valdžios strategijas³.

Informacinės karo ir saugumo sampratų inversijos

Modernioje, tarpusavio priklausomybės ryšiais susietoje epochoje saugumas, galima sakyti, praranda nacionalinį statusą ir virsta globalinio saugumo dalimi. Tuo pat metu socialinės postindustrinių sociumų struktūros vis sparčiau skaidosi, o pereinant į postmoderną (vėlyvąją modernybę, rizikos visuomenę ir pan.), greitėjančiais tempais susvetimėja. Postmoderno pasaulėžiūra tokį būvį skelbia natūraliu ir adekvatesniu suvokimui tikrovės – tiek ekonominės, politinės, kultūrinės, tiek besiformuojančios informacinės – turinčios pabrėžtinai pliuralistinį, žaidybinį ir virtualųjį pobūdį.

² Эпштейн М. «Информационный взрыв и травма постмодерна», *Звезда*, 1999, № 11, с.

³ Фуко М. «Безопасность и государство» в Фуко М. *Интеллектуалы и власть*. ч. 3, с. 46–47.

Juolab šių skirtingų tikrovės rūšių sąveikose gyvuoja netradiciniai „užpildai“, sakykim, plečiasi kultūrinių industrijų, buities estetizacijos, kultūriniai gyvenimo kokybės tobulinimo projektai ir t. t. Šiame kontekste Apšvietos projekto totalitarizmo ir jo avatara – visuotinio Proto idealų – žlugimas atgaivina Antropocentrizmo ir Humanitarizmo vertybes. Tačiau jų sklaida vyksta jau netradicinėmis aplinkybėmis – postmoderne, t. y. būvyje, kai saviidentifikuojami netikslumo, fragmentacijos, ironijos, vidaus pasaulio eksteriorizacijos, kodalyvavimo, dekanonizacijos ir hibridizacijos bruožai.

Todėl šiuolaikinių visuomenių globalinės sąveikos laukuose išsiskiria tradiciniai politinės ir tarptautinės komunikacijos būdai, stereotipai ir tarpusavio supratimo kodai. Tuo pat metu postbipoliniame pasaulyje gyvuojantiems konfliktams ir karams darosi vis būdingesnės humanitarinės intencijos, kitaip sakant, tradiciniai susidūrimai tarsi „pervedami“ į „humanitarinių karų“ statusą, kurio turinys pasižymi nemenku virtualumo potencialu. Daugelyje konfliktų kareiviai virsta taikdariais ir pan. Vis dažnesnės tokio pobūdžio komunikacijų inversijos liudija, kad karai ir jų esmė daugiapoliame nūdienos pasaulyje ontologizuojasi – metafizinis idealas virsta politinio reguliavimo praktika, kuri, savo ruožtu, įgauna multidimensinį pobūdį ir vis geriau pritaiko ir virtualizuoja tradicinių karų paskirtį ir priemones.

Esmingu tokios „transmutacijos“ žymekliu tapo informacinio karo funkcinės paskirties permąstymas. Apskritai informacinis karas numano preventyvų viešosios tarptautinės nuomonės prieš neigiamo įvaizdžio kūrimą, o taip pat prieš valstybinio ir karinio valdymo struktūrų dezorganizavimą ir paralyžių konfliktui stiprėjant, o šiuolaikinei informacinių technologijų pažangai atsiveria kokybiškai naujos šių procesų inversijos galimybės. Tarkim, kintant jų taikymo sričiai, keičiami ir jų siekiami artimesni ir galutiniai tikslai: t. y. jei informacinis karas nesiejamas tiesiogiai su nacionaline užsienio politika, nacionaliniais interesais ir kitais *Realpolitik* principais, tai tampa priemone visuotiniam saugumui, kaip galutiniam tikslui, tarptautinėje politikoje užtikrinti. Tada ir informacinio karo paskirtis, tikslai kinta, ir informacinis karas – jau ne papildomas tiesioginio konflikto stiprėjimo dėmuo (ar parengiamoji jo stadija – prieš demaskavimas, jo neteisumo faktų pateikimas pasaulinei bendruomenei ir t. t.), o to konflikto virtualizacija (nuo faktų, virstančių nereikšmingais, pereinama prie įvaizdžio, o jis konjunktyrinis, adekvatus aplinkybėms ir lengvai „moduliuojamas“).

Tuo pat metu būtina pažymėti, kad dauguma tautų, visuomenių, valstybių ir civilizacinių kultūrų turi nemažą nekoreliuojančių bruožų ir ypatybių, neatkoduojamų kitoms kultūrinėms sistemoms. Būtent todėl moderniaame strateginiame informaciniame kare darosi tikslinga remtis daugiausia 1) sukonstruotais įvaizdžiais ir 2) būties simboliais ir ženklais,

atkoduojamus saugumo (individualaus, kolektyvinio) žymekliais. (Pavyzdžiui, priešas kėsinasi į ateitį – „vaikų saugumą“; bejėgius civilius (nes yra bailiai); vadai – nei prezidentai, nei generolai, nei politikai – atsakomybės neprisiima.)

Vadinasi, jau šiame lygmenyje matome, kad informacinio karo turinys, jo paskirčiai ir informacinės visuomenės sklaidos ir skvarbos į visas visuomeninio ir individualaus gyvenimo sritis apimčiai plečiantis ir įvairėjant, taip pat kinta, virsdamas: 1) kompleksiniu (sudėtinga autonominių būdų, priegų, įvairzdžių visuma); 2) dispoziciniu (skirtybes vienijančiu „ribinės realybės“ lygiu, disponuojančiu postmoderno reliatyvizmu ir pliuralizmu) ir 3) metaforiniu (kreatyviu-simboliniu, kognityviniu bei modifikuojančiu ir priskiriančiu įvykius, prasmes, ryšius ir pan. apibrėžtiems prasminiams „freimams“) lygiais, kurie reiškiasi sąveikaujančių reikšminių-retorinių figūrų ir simbolių kontinuumu.

Informacinių ginklų universalumas, augant viešosios informacijos kanalų skaičiui, ne tik užtikrina vizualinio ir verbalinio komunikacinio efekto (kuriančio stebėtojai tiesioginio dalyvavimo ir išgyvenimo pojūčius), skatina pilnatvišką paties įvykio ir turinio refleksiją, t. y. dėl visapusiško ir kryptingo dalykinės informacijos srauto potencialaus ar aktualaus (prasidėjusio) konflikto suvoktis lemia jo latentinę ar atvirą raišką, kaip grėsmės saugumui reinterpretaciją. Šiuo atveju informacinis karas jau negali likti vien konceptualia tolesnių karinių operacijų priedanga – savotišku virtualiu „skėčiu“.

Dekonstruojama ir informacinio saugumo semantika. Jau prieš dešimtmečius tarptautinių santykių teorijoje konstatuota apie nacionalinio intereso metaforos transformaciją iš *Konteinerio* (*Container*) – uždarumo, prasminių kapsulizacijos krūvių – į modulinę lanksčios, skaidrios ir skvarbios konstrukcijos visumą⁴. Kitaip tariant, informacinių ginklų galia lemia paties tarptautinio saugumo „skaitmenizaciją“, t. y. jau negalima užtikrinti atskiros šalies ir jos nacionalinių interesų saugumo; „skaitmenizacija“ perspektyviai siejama su atviros sistemos, funkcionuojančios šiuolaikinėje „rizikos visuomenėje“, statusu. Kartu ji tampa daugiaaspekte struktūra, reaguojančia į nacionalinių sienų neribojamus informacinės aplinkos impulsus ir stimulus.

Informacinio karo ir informacinio saugumo metaforų kaitą skatino jų ankstesnio – siauro ir neadekvataus jų galimybės, t. y. taikomojo pobūdžio freimų transformacija. Episteminiu-analitiniu atžvilgiu ankstesnėmis aplinkybėmis funkcionavę tik kaip adityvūs, šie „freimai“ informacinėse operacijose įgauna konceptualų dispozityvų statusą.

⁴ Чилтон П. «По ту сторону безопасности: метафора у пределов политической мысли», *Рабочий класс и современный мир*, 1990, № 5, с. 62.

Kooperatinio saugumo dispozityvo sandara

Lingvistiškai dispozicija įvardijama kaip polinkis, įtvarka, savaiminė tendencija, potraukis – „tai, kas skatina palankų požiūrį į pozicijų suartėjimo perspektyvą, sutartinių sprendimų formavimą ir galiausiai – tarpusavio supratimą“⁵.

Dispoziciją saugumo universalizacijos informacinių struktūrų plėtros pagrindu korektiškai apibūdina M. Foucault interpretacija: dispozityvas laikomas „strateginių tikslinių orientyrų sistema, implicitiškai nulemta vienam ar kitam sociumui būdingo „valdžios-žinijos“ komplekso; ji reiškiasi geštalinių būdingų tam tikrai kultūrai politinių ir kognityvinių praktikų įgyvendinimo strategijų invariantu, atskleidžiamu nagrinėjant konkrečios kultūros „valdžios-žinijos“ kompleksą“⁶.

Definityvus kontekstas atskleidžia esminę dispozityvo paskirtį – atitikti naujus socialinių-politinių santykių ir struktūrų poreikius, t. y. rasti tinkamą atsaką į euristinius socialinės kaitos iššūkius. Tokiu motyvu ir stimulu tampa informacinių technologijų paskatintas šuolis, iš esmės keičiantis požiūrį ne tiek į informacinio karo, kiek į jo galutinio siekio – saugumo – suvokimą.

Informacinis karas tradiciškai – nerealistinės doktrinos – suprantamas kaip funkcinis karinio konflikto papildinys, pasibaigiantis kartu su vienu ar kitu konflikto sprendimo būdu, o liberalioji koncepcija įžvelgia ir akcentuoja šių tiesioginių ir baigtinių procesų kontekstą, aplinką ir jų raiškų pratęsimą prieš konfliktą ir po jo. Čia grįžtamųjų ryšių kilpos dekonstruoja ir paties galutinio tikslo – Saugumo apimties, ribų bei lokalizacijos refleksiją. Vadinas, grįžtamojo ryšio poveikis reiškiasi: 1) *konteksto* reikšmės iškilimu, kuriame faktai / įvykiai įgauna teisingą (vienos ar kitos ideologinės-vertybinės sistemos požiūriu) interpretaciją, 2) *tinkliškumu*, atskleidžiančiu heterogeniškų sandų (administracinių sprendimų, valdinių priemonių, įstatymų, filosofinių-dorovinių imperatyvų – tiek suformuluotų ir paviešintų, tiek neišsakytų ir tik numanomų „iš konteksto“) ryšius.

Kita vertus, liberalioji saugumo „informacinė alternatyva“ gali būti suprantama kaip savotiškas koncepcinis paliatyvas ar alternatyva karinių institucijų negebėjimui pereiti nuo informacinio karo metaforos prie „informacinės taikos“. Šiuo atveju būtų orientuojamasi ne į tiesioginį galutinį rezultatą, bet į jungiamąjį sprendžiamų konfliktinių problemų kontekstą, įtraukiantį ir eventualiai įpareigojantį visus probleminių sprendimų dalyvius. Čia konteksto įžvalga su visais jo heterogeniškais variantais pakeičia saugumo įžvalgos optiką: saugumas iškyla kaip atvira ir prasmės-reikšmės

⁵ Гречко П. Л. «Диспозиции: онтологическая перспектива и коммуникативные приложения», *Вопросы философии*, 2012, № 4, с. 100.

⁶ *Постмодернизм*. Энциклопедия. Минск: Интерпрессервис, 2001, с. 242.

požiūriu neužbaigta refleksija. Čia kiekvienas jos dalyvis – subjektas, aktorius – kreatyviai užbaigia saugumo užtikrinimo refleksiją iki praktinės strategijos.

Tokių precedentu tapo žinomieji Deitono susitarimai, pasiekti visoms konflikto pusėms pademonstravus vaizdo medžiagą apie kritinių įtampų lygį Serbijos, Kroatijos ir Bosnijos-Hercegovinos pasienių rajonuose. Atvira vaizdinė informacija tapo pozityviu stimulu ir produktyviu poveikiu pasiekti visoms pusėms priimtina taiką. Į tradicinės diplomatijos priemonės įtraukus virtualiąją informaciją, atsiveria euristinė perspektyva naujai tarptautinių santykių ir problemų reguliavimo kokybei – virtualiajai taikdarystei.

Kitaip tariant, informacinių technologijų proveržis kuria bendrą strateginį-funkcinį komunikacinio tarpusavio supratimo pagrindą plataus informacinio karo evoliucijai. Tradicinis informacinis karas, paremtas komunikacine divergencija, šiame kompleksiniame kontekste tampa atviru ir daugiausia netiesioginiu konkuruojančiu dialogu, varžybomis. Jo eigoje tikslinami teiginiai gali būti:

1) „apversti“ parodant, viena vertus, grėsmes ir, kita vertus – abiem pusėms tinkamas išeitis ir sprendimus. (Pavyzdžiui, AE statyba Lietuvoje: jei apkrova biudžetui nepakeliamą – tada priimtini pozityvūs variantai – alternatyvos, juolab saugumo garantijos. Ir priešingai – jei AE statyba ekonomiškai nepagrįsta, būtini kiti sprendimai. Analogiškai pasakytina apie dujų terminalą: projektas gali būti apgavystė, verčiant „Gazpromą“ neprarasti kliento, nekelti dujų kainos, ir t. t.);

2) priešinamus teiginius metaforizuojant (žr.: G. Lakoff, M. Johnson „Metaphors We Live By“. Chicago: The University of Chicago Press, 1980), plačiau interpretuojant (sakykim, reinterpretuojant sovietų okupacijos žalos pripažinimą ir jos atlyginimą). Susiformavusi šiuo metu patinė situacija, lieka neišsprendžiama, jei bus laikomasi tradicinių priešpriešinės informacijos kuriamų barikadų pozicijų. Galbūt vertėtų kreiptis į precedentą – pokario Vokietijos „istorinės kaltės“ išrutuliojimo istoriją ir jos patirtį...

Dispozicinė saugumo koncepcijos eksplikacija suartėja su postbipolinei pasaulinei sistemai projektuojamu konceptualiu kooperatinio saugumo karkasu. Pagal savo orientacijas, paskirtis bei taikymo būdus ši koncepcija atrodo kaip savotiška Šaltojo karo laikų saugumo politikos inversija. Tuomet tiesioginio globalinio konflikto buvo vengiama, kaip priemonę naudojant neribotą, visa apimantį, pagrįstą ideologiškai informacinį karą ne tik tarp pasaulinių „stovyklų“, bet ir visiems tarptautiniams bendravimo ryšiams ir tarptautinei sąveikai, iškeliant ir pabrėžiant neigiamus kitos pusės bruožus, pagedusią ir agresyvią prigimtį, atmetančią pasitikėjimo ar susitarimo galimybę, o naujajam visuotiniam saugumui svarbiau kas kita.

Dabar visuotinis saugumas grindžiamas ilgalaikiais įsipareigojimais ir bendradarbiavo plėtra tokiose srityse, kurios numano stiprėjančią tarpusavio priklausomybę, keičiančią jėgų pusiausvyros argumentų „įtikinamumą“ tarpusavio pagalbos garantijomis, atsiradus numanomai agresijai. „Kooperatinis saugumas pozityviai interpretuojamas:

- kaip plati prieiga sprendžiant saugumo problemą;
- nes pirmenybę teikia garantijoms, o ne gąsdinimui;
- siekia aprėpti, o ne atmesti; narystės neriboja išskirtiniais reikalavimais; pirmenybę teikia daugiapusiams, o ne dvipusiams santykiams;
- nekelia karinio sprendimo viršenybės nekarinių priemonių atžvilgiu; valstybes laikydamą pagrindiniais saugumo sistemos subjektais, neatmeta nevalstybinių dalyvių vaidmens;
- nereikalauja steigti oficialių saugumo institucijų, bet jų ir neatmeta; didžiausią reikšmę teikia dialogo esminiu pagrindu įgūdžiams⁷.

Naujai saugumo koncepcijai dispozityvumas teikia ne tik naują, nebūdingą Šaltajam karui ir jo metodams, lankstumo ir plastiškumo kokybę – potencialiu funkcinu atžvilgiu tai reiškia, kad „dispozityvumas išrutulioja tai, kas vadintina infrastruktūriniu determinizmu, o atsižvelgiant į interaktyvų-dinaminį pastarojo pobūdį, dar ir nomadiniu. Dispozicinis infrastruktūrinimas stiprina visas „paviršines“ tikrovės struktūras, generuoja papildomus funkciškai pertvarkomas jų būties išteklius⁸“.

Komunikacinė-dispozicinė kooperatinio saugumo santvara

Naujoji dispozicinė saugumo struktūracija, nesiremianti vien statinėmis oficialiomis jo užtikrinimo institucijomis (vyravusiomis Šaltojo karo (ir Atlydžio) metu), įgauna dinamišką ir horizontalų tarptautinių subjektų bendravimo pobūdį. Vadinas, informacinės sąveikos vyksta vieningoje komunikacinėje erdvėje, partnerių pozicijos yra izomorfinės, analogiškos M. McLuhano *mediumui*, kuris kartu yra ir pranešimas. Dispozicijoje sąveikaujančių saugumo subjektų pranešimų mainai lemiami jau bendro – kontekstinio – pranešimo. Kontekstinis tokių informacinių mainų sąlygotumas, t. y. komunikacinis „fonas“, gilina ir skatina kultūrinį saugumo aplinkos, ryšių ir derybų euristiškumą.

Komunikacines saugumo politikos ypatybes lemia tinklinių struktūrų plėtra, neribojama ankstesnių teritorinių, uždarmo, diskrecijos ir pan. determinantų. Kita vertus, tokių ribų nykimui neišvengiamai daro įtaką informacinių technologijų pažanga, sudaranti galimybių dalyvauti užtikrinant kooperuotą saugumą ne tik valstybinių institucijų ir agentūrų, bet vis

⁷ Evans G. "Ifrastate Conflict" *Foreign Policy*, No. 96 (Autumn, 1994), p. 16.

⁸ Гречко 105.

plačiau ir aktyviau – ir nevyriausybinų tarptautinių organizacijų. Tinklinio bendravimo esmę sudaro informaciniai mainai, stiprinant saugumą, užtikrinantys visų dalyvių pozicijų lygiavertiškumą ir pasitikėjimą. Taigi, vieša anksčiau griežtai įslaptintos žvalgybinės ir politinės informacijos sklaida ne tik formuoja naują komunikacinės erdvės kokybę, bet ir skatina demokratiškus saugumo sistemos dalyvių santykius.

Dispozicinio pobūdžio komunikacijos stabilumas ir pastovumas iškelia, palaiko ir plėtoja dar vieną saugumo užtikrinimo dėmenį – dialogą. Šiuo atveju skirtingai nei Šaltojo karo ir „geležinės uždangos“ nulemtų antagonistinių pozicijų išdėstymas ir gretinimas, XXI a. politinėje tikrovėje svarbiausia tarpusavio supratimo siekis. Kontekstinė *medium* įtaka, suponuojama kooperatinio saugumo dinamizmo, kuria susisiejančius, t. y. dialoginius, kanalus, vektorius ir intencijas, skatinamas vieno strateginio tikslo. Dialoginis kooperatinio saugumo pobūdis ir struktūrinė jo plėtra tokio informacinio komplekso dalyvių sandraugą tolydžio paverčia tarpusavio supratimu grindžiama tarptautine bendrija.

Trečiu dispoziciniu kooperatinio saugumo sandu laikytina pasitikėjimo priemonių įvairovės plėtra. Tuomet dialogas perauga į bendradarbiavimą, užtikrinant pirmiausia saugumo kompleksu aprėpiamų teritorijų stabilumą visų dalyvių pastangomis ir ištekliais. Informacinis ir komunikacinis bendradarbiavimas aprėpia visas diplomatinės, ekonominės ir kultūrinės akcijos, dažnai vadinamas minkštąja galia (*soft power*).

Platus tokio bendradarbiavimo priemonių taikymas palaikomas intensyviai kuriamose ir svarstomose mokslinėse ir viešosiose diskusijose dėl Europos Sąjungos saugumo politikos strategijų. Čia nagrinėjamų, kritikuojamų ir tikslinamų saugumo modelių įvairovė atveria aktyvią euristinę – dispozicinę – komunikacinę saugumo užtikrinimo, remiantis tarpusavio supratimu ir pasitikėjimu, dimensijas, jų projektinę ir prognostinę perspektyvą.

Išvados

1. Globalinės tarpusavio priklausomybės skvarba išryškina visų rūšių ir tipų karų ir konfliktų kontrproduktyvumą, tradicinių jų siekių laikinumą. Tada ir tradicinis informacinio karo supratimas praranda savivertę kaip paliatyvus „karštojo karo“ analogas ar humanitarinių karų priemonė.

2. Informacinių-technologinių tinklų plėtros pobūdis rodo, jog informacinis karas nūdien ir ateityje laikytinas veikiau priemone ir būdu siekiant galutinio, kompleksinio tikslo – visuotinio saugumo, kaip geriausio civilizacinio-politinio sambūvio ir globalinės socialinės būties reikiamybės.

3. Informacinio saugumo semantika negali būti ribojama tradicinių nacionalinių interesų. Modernioje demokratinėje visuomenėje informacinis saugumas yra atvira komunikacinė-dialoginė sistema, veikianti kaip nepertraukiamas grįžtamasis ryšys su tiesiogine ir globaline, ontologine ir virtualiaja aplinka.

4. Į savo informacinių-tinklinių srautų „apytaką“ globalizacija įsakmiai įtraukia labai skirtingo išsivystymo visuomenes – nepriklauso nuo jų pasirengimo globaliems iššūkiams lygio, todėl adekvatus informacinis jų saugumas turi būti siejamas su euristiniu ir kongenialiu jų mentalumui *dispozityvų* – strateginių orientyrų sistemų – kūrimu ir taikymu socialinėse, kultūrinėse ir politinėse tokių visuomenių praktikose.

5. Interpretacinė-prognostinė ontologinių ir kognityvinių metaforų „optika“ skirta izomorfiniams, lygiaverčiams ir / ar bent priimtiniams atsakams kurti ryškėjančiose „rizikos visuomenėse“. Kartu formuojamas globalinis komunikacinis universumas, paremtas visa vienijančio saugumo saviemonės brandinimu.

Literatūra

- Hippel E. von. *Inovacijų demokratėjimas*. Vilnius: Lietuvos informacijų centras, 2010, p. 79.
- Гречко П. Л. «Диспозиции: онтологическая перспектива и коммуникативные аппликации», *Вопросы философии*, 2012, № 4, с. 100.
- Evans G. „Ifirstate Conflict“ *Foreign Policy*, No. 96 (Autumn, 1994), p. 16.
- Эпштейн М. «Информационный взрыв и травма постмодерна», *Звезда*, 1999, № 11.
- Фуко М. «Безопасность и государство» в Фуко М. *Интеллектуалы и власть*. Москва: Праксис, 2002. Т. 3, с. 46–47.
- Постмодернизм*. Энциклопедия. Минск: Интерпрессервис, 2001, с. 242.
- Чилтон П. «По ту сторону безопасности: метафора у пределов политической мысли» *Рабочий класс и современный мир*, 1990, № 5, с. 62.